

Lectura Popular

LLUIS MILLET

¿D'hont va sortir, com va ferse aquest músich inspirat, aquest apòstol infatigable, aquest artista en fi, tot laboriositat y fè?

Dir qu'es fill del Masnou, y que hi va nèxer el 18 d'Abril de 1867, es dir poch. Car En Millet, el Millet que'ns interessa, el Millet artista, es, primer que tot y per sobre de tot, fill del Entusiasme. A aqueix entusiasme deù lo que es; a ell y a son gran cor, que d'entusiasme vibra, y que t'èl poder de fer vibrar milers d'altres cors. Llibres, ni mestres, de rès li haurien servit sense aquest cor gran y privilegiat. Es aquest propi cor, són els seus dalits inestroncables y generosos, lo que l'ha elevat.

En l'antich cafè de Pelayo, lloch de reunió y esbarjo dels vells elements artístichs y literaris del catalanisme, hi havia pel 1891 un quartet musical, y dintre aquest quartet, com a pianista, el jove Lluís Millet.

En la taula més propera s'hi reunien varis altres joves aficionats a la música, que prompte trabaren amistat ab els concertistes. Un d'aquests joves era l'Amadeu Vives.

En Vives y En Millet formaren, entre altres projectes, el de la creació d'un orfeó català. Aquell mateix any quedaren aprovats els estatuts,

y en 1892 l'orfeó estava fundat, ab el modest conjunt de 28 socis cho-
ristes y 37 protectors.

¿Quin català ignora les vicissituds primeres d'aquella institució, que
tant hagué de lluytar, que tantes mostres ha sabut donar de patriòtic
anhel, que tant ha enlayrat entre'l poble'l concepte del art, y tanta per-
fecció ha assolit en la execució de les més variades obres, des de la sen-
zilla cançó popular a les portentoses creacions de la música polifona?
¿Qui ignora'ls triomfs conseguits a Niça, a Madrid, a París, a Lon-
dres, sense comptar els obtinguts sens treva arrèu de nostra terra, axecant
l'esperit dels catalans y sublimant llur idealitat, llur amor a la bellesa?

Cert que tota aquesta obra, verament nacional, no's deu a un ho-
me sol. Eminents músichs y literats, y factors valiosos de totes les esfe-
res de la societat catalana, hi han contribuït poderosament; mes, l'àni-
ma de l'obra ha estat sempre En Lluís Millet: la voluntat, el treball, la
inteligència, l'cor y l'entusiasme d'En Lluís Millet.

Ell ha laborat ab la seva batuta, ab els seus discursos, ab la seva
ploma, fins lograr el resultat esplèndid d'avuy. Y avuy l'Orfeó Català,
instal·lat en un palau propi qu'es gala y orgull de Catalunya, al celebrar
ses noces d'argent en mig l'entusiasme dels catalans, ha vist honorar a
son director y mestre ab el Recull d'escrits que, com homenatge, li han
sigut editats y oferts.

D'aqueix volum extrayem els que figuren en el present quadern. Y,
per completar aquesta nota biogràfica, transcriurem aquí lo que, en el
pròlech, escriu En Joan Llongueras. Haventli dit cert dia En Millet que
no era pas tan treballador com la gent se pensava, y que molt de lo
qu'ell havia fet era perquè li havien fet fer el temps ò les circumstancies,
En Llongueras declara lo següent:

«Aquest home tan exemplar y tan representatiu, es un home com
pochs se'n troben al servey d'un ideal, entregat en còs y ànima a tot lo
qu'aquest ideal exigis d'ell; obedient, sumis, fós, encès, compenetrat, en-
carnat en aquest ideal y dedicant y donant al mateix tots els dies, totes
les hores, tots els moments de la seva vida, ab la més gran abnegació, ab
la més pura efusió, ab el més intens amor, ab la major naturalitat y ab
el goig verdader d'ocupar humilment el lloch, que per ell alts volers a
ben segrar havien reservat, de servent de confiança, de servent fidel, de
servent adreç d una gran causa.»

Els Jochs Florals de Barcelona, rendint tribut a la indubtable com-
petència literaria del mestre Millet, el cridaren en 1899 al si del Con-
sistori com mantenedor.

AMICHS Y MESTRES

PEDRELL

Voluntat, acció, desig insaciable de la bellesa, que'ls desenganys y la realitat baixa han pogut alterar no més que momentàniament, superficialment, en irritabilitat passatgera; ànima d'infant dins materia forta, que canta, crida, apunyega, acaricia, alternativament, com onada de la mar gran, servent humil de les forces de la natura; home singular entre nosaltres, qui ab una tènue, encara que ben dirigida direcció artística en la infantesa, no ha perdut el nord d'un art viril, personal; art integrat per la cançó viva de raça, vivificadora y conservadora del tremp personal, y per la magnificència de la tradició artística de les passades centuries, que contrasta serenament en les obres del mestre ab la punyenta inquietut del art modern; artista d'avidesa instintiva en la creació, que no remuga les idees, sinó que per necessitat les atura definitivament a llur primera aparició y les hi imposa de primer moment llur seguici, desenrotllament y vestidura; art fort y sà, aspre y cantellut moltes vegades, en que la melodia, sovint orientalisada ab sentors d'harèm, queda purificada y ennoblida per una austeritat de tremp tot catalanesch: tot axò'l fa un músich evident, singular, entre'ls mestres moderns. La seva música no enlluerna com el meravellós barroquisme de Strauss, no té l'ufana de la pesanta y alemanyota riquesa de Reger; sembla barbra al costat de les preciositats, de les diluhides impressionistes sensualitats de Debussy. El seu art, en part parent pròxim de la escola moderna russa, no cega ab la brillantor y riquesa exterior d'un Rimsky-Korsakow; però la música d'*Els Pirineus*, de *La Celestina*, té una sentor de fortaleza, una forta virginitat, una sanitut, que la fan perdurable y victoriosa sobre'l decadentisme modern, mancat de fortaleza primordial, de vera sinceritat espiritual.

Li fem homenatge, y no l'estimem prou encara: el valor de sa

música escapa a la generalitat, y'l donar ses obres es un martiri pels que venerem y estimem el mestre. Se'l coneix per sabi y es un artista: un artista que, en les intermitencies de la creació, no pot parar el daler, l'avidesa del esperit, y busca y refà, en contemplació fonda, l'art sublim del temps passat y'n crida les excel·lencies. Artista sempre, y no sabi; el mestre no es un científich: no esgrahona les deduccions de lo major, ni puja ordenadament les induccions de lo menor. Ell es ànima exaltada, canta sempre: puja per sobre de la ciencia y diu una cançó. No es sabi: es artista; encar que bé es sabiduria, y profunda, la de l'ànima que sab cantar.

Homenatgèmló perque no'ns diguin desgraciats, però apren-guèm, sobre tot, a estimar el fort sentit de la seva obra. Si no sa-bèm esser humils per satisfacció del mestre, siguèmnne per fruhir y fer nostre un art fort y sà, d'arrels fondes en el fons comú de raça.

Y encara homenatgèmló perque ja es hora que'ns treguèm de sobre l'estúpit raquitisme que no'ns dexe estimar y proclamar ab alegria'l valer dels *nostres homes*, representatius de la força especí-fica que'ns fa esser catalans.

Visca'l nostre Pedrell!

Honor al mestre!

VIDIELLA

El nostre Vidiella es un pianista singular. N'havèm sentit al-guns qu'acontenten a estones, maravellen devegades; però aquella cosa especial del nostre, aquella flor de poesia, aquella neta y pura música que fluheix d'aquelles mans alades, no l'havèm sentida en cap més.

Fa anys que'l sentim, al artista. En els anys de sa juvenesa la fantasia hi juguinejava més sovint, la melodia cantava a voltes més intensa: ara, en el temps de la maduresa, el seny mesura'l ritme: la poesia, tota honesta, canta ab una dignitat tota vestida

d'humil sabiesa, ab perfum de cançó eterna de bellesa. En un lloch apartat del jardí, hont l'ombra frescal aquieta'ls sentits, se senten els degotalls sonors de l'aygua clara, prop la molsa humida; la molsa que lluheix a claps pels fins raigs lluminosos del sol destriats entre les branques.

Còm esclarir aquest agermanament del seny ab el subtil sentit de la bellesa? Qui engendra y qui es l'engendrat? Qui somou dolcament al altre? Es poesia del seny ò seny de la poesia? Poesia nó: es cançó, qu'es un grau més alt que la poesia.

El còs tot inclinat sobre l'instrument, el cap cot, ordenant y dictant els moviments d'aquelles flonges, amoroses mans, que pulsen el teclat com cosa sagrada, de la divinitat amada, sembla dir: «Surt, la meva música; surt, estimada, y dígues a tothom lo que a mi'm dius a soles, lo que'm dius quan, després de fugirme esquivava, t'he feta meva, ben meva; quan he vençut la materia y l'he feta servent y encarnació d'aquella idea que adins guardem com llantió del fons del ésser.»

Però la sensibilitat exquisida, finíssima, ha creat en l'artista una temença de dictar la seva música, el seu art, a la gent: tot ell tremola de sentir-se sota la sensibilitat colectiva; y ell se queda a casa treballant amorosament, com aranya en son cau amagat, teixint les guirlandes primoroses, delicadíssimes, que en la solitud prenen el sentit de la sinceritat intima dels esperits solitaris que del ideal viuen. Mes l'artista té necessitat de comunicació ab el pròxim; y allavors ell, si nó en la realitat, se'n fantasieja, d'audients, y per ells fa programes, y'ls treballa y'ls puleix amorosament; y allavors sa cambra d'estudi's dilata y pren figura de gran sala atapahida de devots humils, dels que sols escolten per fruhir; y l'artista's sent comprès y canta axi ab inspiració crexent, mogut y encelat per la maravella del públich ideal.

Perque'l públich de la realitat es una barreja desconcertadora. Les preocupacions, l'egoisme, la vanitat de la ironia, distreuen tota comunicació ab la bellesa, que, verge, vol ànimes verges; y solament els humils, que la fé aguanta en atenció fervorosa, prenen el sentit de l'harmonia de les formes qu'ordenen la nostra ànima al goig de l'Ideal etern. L'art es com la religió: necessita'l mèrit de la fé. Sense fé no's dona'l cel del art a ningú: molts han gustat el gran desenrotllament de Beethoven per la fé inicial qu'han tingut en el potent artista; a molts la fé'ls ha descobert la comple-

xa polifonia de Bach, al menys el seu sentit intèns; y, en cambi, a molts que no saben esser humils, tenint l'esperit treballat en l'art, els escapa la bellesa d'una obra ò d'una execució per falta de disposició, de fè, en gustarla.

Els distrets per les preocupacions anotades, del art d'En Vi-diella no'n gustaran pas la bellesa. Ja'l nom conegut de tota la vida, de pianista *de casa* que no ha corregut món, el gran món de l'Alemanya y la França, que sembla per molts guardar la essència y la direcció de la bellesa artística; aquest nom tan nostre, ja'ls tanca l'esperit a la confiança plena en fruhir espontàniament del art; aquell posat humil davant el moble harmònic, aquell acotament amorós, ja'ls aconsella que dubtin que l'artista triomfi victoriós del instrument. Y després, escoltant ò mig escoltant, Chopin, Mozart, Beethoven, Schumann; comparant la interpretació sentida ab el criteri més ò menys arbitrari que dins guarden, la dicció sincera y bella'ls passa per sobre quasi sens commòurels, la sobrietat d'efectes els sembla fredor, no agafen l'encant dels puríssims y virginals timbres, no estimem prou el seny que presenta clara la forma artística, y per últim, els aplaudiments entusiastes dels devots humils encar que conscients, no'ls encomanen ni desperten aquell sentiment d'admiració y gratitut que's deu als artistes escullits que dignifiquen y eleven els sentiments excelsos y subtils del home.

Ja sabem que la obra musical no arriba viva a nosaltres sense l'*interpretador* executant, medi de comunicació humà, viu, que per tant no dona res sincerament sense transformarho, en certa manera, en substancia propia. En l'audició d'una obra donada per un ver artista, no rebem purament la música ab el mateix *mode* que l'autor la creà, sinó que la rebem *modificada* en el temperament del artista transmissor. Y axò es la gran honra y la gran dignitat d'aquest intermediari. Aquest ha de procurar acostarse, comprendre'l geni creador, y sobre tot l'ha d'amar; y amar vol dir viure intensament, el qual viure intèns s'exteriorisa ab totes les característiques més propies y exclusives. L'ha d'estudiar per arribar a amar-lo y, per tant, a sentir-lo, a fèrsel seu, per dirne les excelències com de cosa propia, com de cosa viscuda.

Demandar a un interpretador qu'executi Chopin, qu'executi Beethoven, com Beethoven y Chopin haurien executat llurs propies obres, es demandar una quimera, un absurde. Si fins un ma-

teix autor no executarà pas sa mateixa obra sempre de la mateixa manera. L'estat del esperit, el moment, pot influir en un cambi d'interpretació més ò menys sensible! L'art es cosa viva, y la vida engendra la varietat.

La interpretació d'En Vidiella es sincera, y aquesta afirmació en el temperament excels de nostre artista es l'elogi més complet que se'n pot fer. Perque ell, per esser sincer, ha de ferho passar tot pel cedaç de la puresa del sò, de la claretat en el desgranament de les successions melòdiques, del seny y la mesura en el seguit de les formes harmòniques. La virtut primordial del artista sembla que sigui la temprança, y axí la melodia canta sempre sense perdre la gracia modesta; la polifonia surt clara y precisa parlant lògicament la poesia interior de la música; els acorts plens y harmoniosos, quasi temerosos de confessar que l'instrument no es esser ideal que parla, sinó artifici material dels homes, de fusta y ferro: la potencia té'ls séus límits en la bellesa del sò. Axi Chopin surt d'una poesia temprada de somni vagarós de verge, y quan la passió crida, encar no's descompon tràgicament, guarda sempre com un pudor d'honestetat de la bellesa; Mozart, el noy gran de la música, surt radiant de gracia pura; el romanticisme temprat de Mendelssohn s'aplega íntimament ab el temperament del artista; el romanticisme de la nuvolada, esquinsada per algun raig de llum, de Schumann, queda clarificat com per un raig de sol de la nostra mar llatina. Del Beethoven formidable, no'n pren les sonates de les lluytes interiors, del gran sort, del clarivident del més enllà, del gran místich platonià, sinó les que canten el goig de viure d'una'ànima jove y profunda. En els *scherzos*, en les espirituals vivors de Scarlatti, en les joguines d'algun autor modern, el séu piano's torna instrument de fades: una marayella de cosa immaterial, alada, que causa oblit del món real que'ns volta y'ns porta al món de les ilusions somniades.

Y aquest nostre y noble artista'l tenim amagat, oblidat, quasi desconegut de la jove generació present, mentre de tant en tant passen sobre nosaltres els famosos artistes que'l món aclama y dels quals n'hi hà que'ns admiren a estones; d'altres que'ns desporten el somris mogut per l'exageració quasi caricaturesca; algun, escàs, que'ns contenta d'una manera completa; però cap que porti per nosaltres aquella cosa especial del *nostre*, aquella neta y pura música, aquella flor de poesia que fluheix d'aquelles mans alades,

ab un sentit de dignitat tota vestida d'humil sabiesa, ab perfum de cançó eterna de bellesa.

* * *

En Vidiella ha mort! Molt de tart en tart el sentiem al artista. ell s'anava reclohent, espantadiç del públich, dins si mateix y cantava sol en son piano de sa cambra íntima; però de tant en tant, quan tenia sa música tan pulida que a ell mateix enamorava, l'daler d'enamorar als altres ab la seva música estimada, harmonisada al seu sentit delicadíssim, l'empenyia a tocar davant la gent y allavors ohíem, encara, aquell miracle de les sonoritats perlades, de la poesia cantada, de la claretat lluminosa, de la puresa ideal de la bellesa. No tenia ell l'art de remoure les formidables passions dels homes: era flor, claror de lluna ò raig de sol temperat; ayre embaumat de jardí en primavera.

Nó, no'l sentirem may més, ni ja podran conèixer son art exquisit els que, aymants de la terra catalana, en l'esdevenir conexeràn apenes son nom com el d'un artista de talent que fou estimat per generacions passades. Per axò fa més tristesa la mort d'un ver artista intérprete; que no pot dexar darrera d'ell més que'l recort de son art, perque la realisació d'aquest era passatgera, no era obra creadora. Y no rés menys, els artistes de temperament singular, encar que sols sien intérpretes de les obres dels altres, són verament creadors d'una modalitat exquisida, y per elles moltes voltes ens fan veure nous cayres d'una obra coneguda ò'ns intensifiquen maravellosament lo que quedava somort ò incomprés al nostre esperit; ells recreen la obra, y a voltes la recreació es una nova perfecció sobrevinguda a la obra original.

Y En Vidiella era d'aquests que porten a dins, en l'esperit y en el físich, aquella gracia que'ncisa y que s'espandeix al entorn del artista y que fa captivadores les manifestacions de son art y de tota sa persona. Parlar ab En Vidiella sempre dava pler; hi havia en sa persona quelcom de la gracia de son tocar; era una alegria trobarlo a n'ell y caminar al seu costat una estona. Però era un goig estar a casa seva y véurel estudiar en els clars que les lliçons li dexaven; pulia, pulia la frase, l'passatge costerut, un dia, un altre dia y fins setmanes, fins que rajava sonora l'aygua clara del sò pur, fins que cantava la frase la cançó pura de l'ànima com-

moguda. En els dies de sa juvenesa, el seu tocar era més ardit y fantasiós qu'en aquests últims de sa vida; aquella era la època del renaxement frisós de la nostra terra, del despertar primaveral de nostra cultura artística; y pintors y poetes y artistes de tota mena, tots adoraven a En Vidiella perquè'l seu art era com una sintetisació ideal, blanca y virginal d'aquells dalers jovenívols de tota una generació d'artistes y patriotes. Ara, últimament, el seu estil havia pres ayres de reculliment, com d'una meditació poètica; la fantasia no s'enardia sense mesura; l'ò, l' fraseig, l'ambient, tot com fill d'una bella y humil sabiesa. Ell deya que may havia tocat tan bé com ara; y axò era veritat en el sentit de que'l seu art may havia sigut tan conscient, may havia reflexat tan justament la intensitat del seu esperit, ara recullit y austerisat per la vida madura qu'ennobleix y fa videnta l'ànima humana.

Ara no el sentirem may més y poch podrèm explicar la subtileza exquisida de son art als que vindran, perquè la vera obra bella sols s'explica per si mateixa y no's trasmet per altres medis que pels seus propis directes.

Y com deuen transfigurar-se aquests esperits escullits per la bellesa, al traspasar de la vida d'ací baix a la vida sobrehumana, eterna! Ab quina llum, ab quin cant, ab quin goig deuen reviuir al contacte directe de la Font de la Bellesa!

No es veritat que la eterna Misericòrdia encara ha d'esser més amorosa per aquestes essències espirituals per la bellesa creades?

GRANADOS

La guerra es un monstre nascut de les males passions dels homes; sedeja sanch y té fam de destrucció, d'aniquilament de tot lo sant, lo bo y lo bell; destrueix temples, escarneix la justícia y desterra del món la serena bellesa del cel devallada.

L'actual guerra, com més gran més monstruosa, es la vergonya de la pomposa y buyda civilisació moderna. L'orgull d'una força acumulada en raça sedejanta de domini, mossega fort en la

carn viva d'una civilitat decandida en la vanitat d'un refinament decrepit, mes hont l'esperit encara està prompte a redressar-se en virtut del segell que porta d'heretge de la llei de Crist.

Tot cau y s'enfonsa; y fins a nosaltres que'ns mirèm la lluita de costat ab la certa estranya fruïció d'espectadors d'una tragedia, ens toca, de tant en tant, alguna pedra, que, com recort de la solidaritat humana, fereix de mort algun dels homes, que, per lo escullits, dexten un buyt negre y desconsolador en la gran familia d'un poble.

Ha mort En Granados víctima de la guerra! Ell tan pacífich, perquè era tan artista, perquè portava un cant en l'ànima! El cant d'En Granados el sentiem en ses interpretacions en el piano y'l sentiem en ses obres escrites per son instrument predilecte, per la orquestra o per la veu humana. Era un cant exquisit, calent y tendre, que portava sempre l'empremta de la distinció. Era aquest cant, quelcom elegiach, elegant y plè de gracia, que feya sa personalitat y'l feya seductor en ses obres y fins en son tracte. Perquè'l tracte del pobre Granados també'l tenia aquest encant particular de la seva música; també atreya y seduïa com la gracia inspirada de la seva melodia, com la forma elegant de les seves obres.

El monstre de la guerra seditja sanch humana. Aquí'n tens de ben ignocenta, que corria dalerosa en les venes per l'encant de la bellesa. No'n tens prou encara?

Que la unció del art que portava l'ànima d'En Granados aplaqui d'un cop la teva rabia horrible. Qu'En Granados mort en braços de sa esposa, mare de sos fills, també morenta, sia la víctima blanca qu'aplaqui al Deu de les venjances irritat pels crims dels homes.

* * *

La terrible mort d'En Granados ens treu la serenitat per parlar, sintetisant, d'aquesta personalitat tan atrayent, que, com tots els grans elegits del art, movia'ls cors ab el cordial sentiment de la simpatia. Qui conexia En Granados l'estimava; perquè la distinció, la gracia, embolcallat tot ab la llum que vaga entorn dels temperaments poètics, atreya y captivava. El monstre de la guerra, sobtadament, ens l'ha xuclat per sempre, quan venia cobert de llors, radiant del goig de la victoria. (L'horrible monstre

té fam d'humanitat escullida; y ell, qu'es tan horrible y crudel, fa-meja homes d'ànima sensible y pacífica.)

La distinció, la gracia, la llum ideal de la poesia radiaven, també, en tota la obra del mestre plorat. La seva inspiració era com flor d'aroma forta y subtil a la vegada qu'encanta'ls sentits y us atrau; portant, al fons, un cant elegiach d'anyorances profundes temperat en un ambient d'exquisida poesia. El seu temperament, potser la seva genealogia, l' va portar a pouar sovint la seva inspiració en la melodia nomenada espanyola; mes, reparèu, com en son temperament quedava transfigurada, com restava senyorivola, ab aquella fina sentor elegiaca quel a inspiració del artista a dins portava. Comparèu aquesta transformació del element aràbich-espanyol ab la transformació que sofri aquest mateix element en el temperament saborós, rich de natura, d'aquell nostre altre gran artista, Albéniz, y us admirarèu de la diferenta modalitat que, ab un mateix germen, obtenen dos artistes germans de raça y d'una època matexa. L'Albeniz, corpren per una saborosa musicalitat vessanta de vida ritmica; En Granados, seduheix per una fina idealitat, qu'en les pàgines més sinceres del autor guarda en el fons un poètic sentiment elegiach.

Era, encara, En Granados, un notable pianista, un interpretador personalíssim, qu'en son tocar posava totes les seves altes qualitats de gran artista, d'aquella sensibilitat singular, d'aquell esperit predilectament estimat de la Bellesa. Tot lo que feya personalíssim al artista creador, se traslluhia, també, en aquelles interpretacions exquisides de musicalitat viva y expressiva. Y encara més, en sos dexeables, que són ben nombrosos per sòrt, s'hi sent també aquell art que'l farà inoblidable entre nosaltres.

El monstre de la guerra pot estar satisfet. Si encar no'n té prou, què espera?

TÀRREGA

Guardo en la memoria l'exquisitat del tocar d'En Tàrrega.
 La guitarra, en ses mans, era com una idealisació de les intimitats
 [d'un poeta;

d'un poeta ab un món petit adins, però subtil,
 de delicats sentiments, tendreses y dolços efectes.
 Un petit món idealisat
 qu'encanta l'esperit ab uns timbres llunyans y argentins,
 ab uns sons texits al clar de la lluna
 y dictats per una ànima solitaria, commoguda,
 cantant com en un país llunyà de fades,
 les dolces il·lusions d'uns purs y virginals amors.

***

Les coses petites quan són bones, sembla guarden un poder més penetrant que les grans: una gota d'essència fa rica de fragància una habitació tancada; una criatura petita y axerida omple d'alegria una reunió de persones grans y assabentades.

La guitarra, petita y humil, té una gràcia tota seva y més delicadament penetrant que'ls instruments majors en categoria dins l'història del art.

Es clar qu'al dir axò no pensèm en la guitarra de les tavernes, ni en açò qu'esgarrapa les nostres orelles acompanyant *jotas* y cançons carrinclones; pensèm en la guitarra dignificada per En Sors y idealisada modernament per En Tàrrega y sos dexebls. Aquesta es la guitarra, digna pubilla de la *vihuela* y'l llabut, en els quals prenia naxença, en certa manera, la monodia, per virtut de les especials transcripcions dels *madrigals*, *cançons* y *villanescas* polifòniques. En Sors empelta en la guitarra'l classicisme del segle XVIII; En Tàrrega, l'romanticisme del segle XIX.

Segurament qu'En Tàrrega, com compositor, no té'l valor d'En Sors; però l'influència del primer en la guitarra es més característica y seductora. El tocar d'En Tàrrega tenia tota una modalitat nova, y les seves composicions y transcripcions per l'instrument guarden y mostren aquella nova llei d'exquisida idealitat.

La guitarra d'En Tàrrega canta sempre recorts llunyans, les carícies plaentes que foren y que l'ànima del artista anyorívol evoca ab les sis cordes màgiques, cada una ab el seu sò suau y propi que'ls dits polsen amatents y àgils, vibrant y rossolant, fent florir harmònichs com campanetes de misteri, fent ressonar el bordó com ombra harmoniosa sota la melodia que senglota virginalment en les cordes primes femenines.

Tota aquesta música, provéula de tocar en un altre instrument y agafarà un altre sentit, potser més intèns, però'ns semblarà que la flor virginal de lo delicat y exquisit s'ha esvahit, que l'encis del somni s'ha trencat.

Fóra una llàstima qu'aquest art tan intim se perdés, que no perdurés entre nosaltres. El primer tractat de guitarra fou fet per un català, En Joan Carles Amat; en Sors, català era; y En Tàrrega, fill de terra germana nostra, visqué llarch temps en nostra terra. Se pot dir que a Catalunya's déu la dignificació de la guitarra. Per ventura, joves catalans, dexebls dignes del mestre, sostenen hermosament la escola d'aquest art, tan bell y exquisit, de la música humil y quieta, tota plena d'intíma idealitat.

CLAVÉ

Anima jove, senzilla, reflectadora dels ideals que tenien ull-près al element popular de sa època, axí com de l'atmòsfera caldejada del romanticisme que vivificava'ls esperits més cultivats: d'aquell mateix romanticisme qu'engendrà nostre renaxement.

Anima simple, espill claríssim que reflectà inconscientment la hermosura verdosa d'aquell somniós despertar de la Morta-viva, de la Catalunya qu'estava com encantada esperant el buf màgich de la poesia santa per tornar a tenir consciencia de son ésser.

Les obres d'En Clavé formen un agrupament apart de tot lo que s'ha produhit en el genre choral popular.

Dues tendències s'observen en les composicions corals pel poble: la tendència francesa, que caracteriza'l repertori tradicio-

nal dels Orfeons de nostra vehina terra, donant formes extenses, buydes generalment d'inspiració, y la tendència alemanya que guarda la forma y l'esperit de la cançó tradicional. Els chorals alemanys surten del poble y van al poble; els francesos s'aparten del poble y no van enlloch, a no ser a la fanfarroneria del art mentida.

En Clavé rebé solament la influència francesa, mes axò fa pujar son mèrit, ja que vivificà la forma extensa ab la inspiració ingènua que'l glorifica. Y si no hi trobèem en sa música aquell lirisme profon d'un Schubert ò d'un Schumann, ni l'art refinat d'un Grieg, en cambi hi sentim un regust de naturalesa, 'ns convenç per una franquesa melòdica y harmoniosa tan carecteristica que, a lo menys per nosaltres els catalans, ens es impossible trobar rès més dintre'l genre que satisfaci tant nostre sentit estètic. No trobarem rès que sobrepuji les delicadeses del *Somni d'una verge*, rès que arribi a la realitat pasmosa de *La Brema*, mostra evident de la grapa genial d'En Clavé.

FRANCISCO ALIÓ

Me plau, senyors, parlar avuy del Alió (q. a. c. s.). Me plau perque al fer memoria de quan vaig fer la seva conexença personal y artística, m'remou dintre meu, potser el primer sentiment d'art de ma vida; y al dir sentiment d'art vull dir aquella cosa com d'enamorament qu'us agafa en certes ocasions propicies, que fa qu'us trobèu ab l'esperit més subtil, ab la sensibilitat més desperta, ab una tendresa vibranta, ab goig interior que com una gracia del cel us embolcalla. Allò va esser un enamorament de primer amor, una impressió de cosa nova seductora. Jo ja havia tocat, més ò menys inconscientment, fugues de Bach, sonates de Beethoven, feya grans escarafalls entusiastes a l'audició d'algun fragment de Wagner, però fou més endavant que m'hi vaig recrear, fruhir sincerament ab aquesta música forta. Ab l'Alió nó: fou sobtat encisament lo que m'prengué de cop y volta.

Jo venia solfes en un magtzem de música hont venien tots els retòrichs del art, els mestres de piano a triar peces ben cursis per contentar als papàs y mamàs, alguns desenfeynats a contar contes y historietes; allí de tot se parlava menys de qüestions d'art: la música, aquella bona gent la tenien al seu servey per viuren y rés més. Però hi havia excepcions: allí vaig començar a sentir tocar bé'l piano a alguns dels dexebls més avençats dels bons professors de Barcelona; y'l mestre Vidiella, quan tenia temps y humor, asseyentse al piano, ns dexava embabiecats ab la seva excelsa delicadesa. Entre la colla de joves artistes dexebls d'aquest n'hi havia un de temperament nerviós, expansiu, frisós, a qu'ls demés, en mig de la franquesa que hi hà entre joves amichs d'uns matexos ideals, demostraven una sincera admiració: aquest era l'Alió. Ell no's feya pregar gayre per posarse al piano y fer sentir la música seva, que tocava y cantava nerviosament, ab aquella emoció de jove artista qu'espansiona'l seu primer cant. Quan l'Alió tocava y cantava, jo no sé quina emoció de cosa nova ens corprenia, qu'hauriem volgut qu'allò no hagués acabat may. Hi trobavem en aquella música una cosa coneguda que'ns revenia renovada ab frescor de primavera: aquella cosa vella y nova era la cançó popular, que, filtrada en el temperament artístich del Alió, prenia una elegancia seductora, un lirisme de nova mena qu'era ben bé la correspondencia musical del lirisme poètic de la modalitat d'aquella època del fort catalanisme literari. Així com la literatura, ò millor dit, la poesia d'aquells anys, era filla del ambient romàntich, sanejat per l'element sà del poble, la cançó popular, així les cançons del Alió eren engendrades en l'element romàntich qu'ell s'havia encomanat en la literatura romàntica del piano, vivificades ab la forta sava de la tonada popular de la terra.

Així podèm dir que si En Clavé es el músich representatiu de la primera època del catalanisme, l'Alió es el músich representatiu que senyala en son camp, ab vehemencia y sinceritat, el començament de la segona època de nostre renaxement artístich. Perque les cançons del Alió varen esser el toch d'atenció que giraren la vista de la jovenalla d'allavors més frisoza d'ideal, cap al element cançó popular per fer música nostra. Es veritat que desseguida, ò al mateix temps, planà sobre nosaltres la paraula y l'exemple del gran mestre Pedrell, y axò influí en gran manera a donar fermeza a la nova orientació de nostra joventut musical; però la veu del

Alió, veu de jove quasi com nosaltres, ens vibrava en nostres ohits de més aprop, ab l'encant de cosa primerenca y, per lo tant, més a l'unissó de nostra adolescència artística.

Perque les cançons del Alió tenen tot l'encant de cosa jove, porten una desinvoltura, una gracia, una frescor que solament dicta l'ànima verge de tribulacions y de desenganyys. Es el cant de l'hora lleugera de la vida; l'hora del riure y plorar placèvol, quan la forta realitat dolorosa de la vida encara no ha traspasat l'ànima nostra, quan el dolor solament ens el forgem poèticament en nostra facultat imaginativa, quan creyem en la felicitat d'aquí baix perque portem a dins tota la simplicitat de l'ànima d'infant, perque nostres amors volen lleugerament en jardins de primavera, perqu'encara no hem tingut temps de conèixer la dolenteria dels homes, ni en nosaltres ha arrelat encara la malura.

Però aquestes halenades d'art jove aparexen sempre en la hora propicia del artista quan convergeix en la hora propicia del ambient que'l volta. El catalanisme del temps de la joventut del Alió era una idealitat adolescenta ab tot el regust primerench y frescой, ab totes les ilusions y entusiasmes d'una idealitat jove. Tot allò vivia en una atmòsfera poètica de sentiment y imaginació somniant misticismes, amors de patria y odis als tirans, ab el mateix cor lleuger que l'adolescent poeta individuú somnia amor y desenganyys, tristeses y alegries. D'aquesta convergència del temperament artístich y edat del Alió ab el temperament y moment artístich de l'idealitat catalana d'aquella època, van nàxer aquestes cançons que canten sincerament a nostre esperit com hi canten l'esparsa amorosa d'En Francesch Mathen, el dolcíssim idili místich de Mossèn Cinto, y la potent concepció d'En Guimerà.

La obra del Alió es petita en quantitat, molt petita, però què hi fa? La flor més petita us pot omplir una sala de flayre exquisida, y la toya més ufanosa de flors esplèndides de color us pot dexar indiferent el sentit del ofalt. Escoltèu cada una de les cançons originals y hi trobarèu sempre un cor lleuger, un ambient de sinceritat juvenívola; no hi trobarèu un accent fonament sentit per tota l'ànima, però sí la dolça y esperançada poesia d'un jove esperit. Si franca es la melodia, ben sentida es l'harmonia, y'l garbo pianístich lluheix per tot arreu. La melodia popular, absorvida per l'Alió, ha perdut sens dubte, quelcom de sa rusticitat ingènua, però l'artista se l'ha feta tan seva, que la prenem ab força amor

tal com ens la dóna; l'accent romàntich li ha llevat color sanitó de sa fesomia, però no sé quina nova elegancia ciutadana'ns la fa amable y agradivola.

La influencia de la tonada popular no es exclusiva, ni molt menys, en les cançons aquestes. Ja hem dit que l'Alió havia rebut influencies dels grans romàntichs del piano, y aquestes s'hi traslluhexen sovint; però la força del cant del poble es purificadora y sembla que seguí l'herba als desvaris viciosos del art aristocràtic y'l previnguí de caure en lletjos convencionalismes. Així veurém com en les modulacions una mica patètiques del hermós *Plor de la tórtora* s'hi guarda la sinceritat del giro melòdich de la frase principal; com en el *Si tu fossis aquí*, alternant ab aquella frase tan plena de joventut, hi hà episodis cromàtics ben justos en la expressió del text y que servexen per fer esclatar ab més goig la fresca tonada principal. Devegades l'Alió arribava a fer cas omís del giro melòdich popular, però era quan l'assumpte l'empenyia per camins fantasiosos com en la *Serenata a una Morta*, hont s'hi troba ambient descriptiu sinfònic que fa sentir racança de que tan notables abtutts no fossin aprofitades en obres posteriors; igualment en la *Cançó de l'Oruga* y en les peces de piano, d'una distinció y elegancia ben remarcables.

Però per lo que devém més agraïment al Alió es pel seu volum de cançons populars harmonisades. A una canço popular, per entrar en els salons ciutadans, li cal de precis una vestimenta harmònica. En les montanyes y valls, en les pagesies, no necessita altre ropatge que'l que li ha donat el poble; però en els salons ciutadans quedaria avergonyida de sa nua simplicitat. Les cançons del poble hi hà qui les harmonisa sistemàticament, segons sa modalitat més ò menys antiga: allavors se fa obra d'erudició, que poca transcendencia podrà tenir en cap sentit. Ja ho sabem que l'Alió no era d'aquests: ell escoltava la canço, se l'assimilava fins que li cantava per dintre, y allavors la breçava en el piano, transformada en substancia propia. Així la sinceritat de les harmonisacions del nostre músich han tingut força per presentar la verge tonada tradicional en nostres salons ciutadans, sanejantlos en gran part de les cursis romances italianes y preparar el camí per una cultura musical seriosa.

Aquesta ha sigut sa major gloria.

JOSEPH GARCÍA ROBLES

En el darrer número d'aquesta revista ens planyiem de la mort d'En Charles Bordes, del artista, l'ideal y la obra del qual tant havien coincidit ab l'ideal y la obra nostra. Avuy ens havèm de plànyer de la mort d'un de casa nostra, d'un venerable de casa nostra, d'un que formava part de la nostra familia, del mestre García, soci honorari del «Orfeo Català» y president del Jurat de la Festa de la Música Catalana d'enguany.

Ell deya qu'era l'avi del «Orfeo»; y, veritablement, son amor per nosaltres tenia tirat de tendresa de senectut al caríssim rebrot propi. Ell estigué al costat nostre des de que començarem a provar de cantar: crech què feya solament dos mesos que'l nostre «Orfeo» estava constituït, que'l mestre Nicolau'ns demanà que pendre part en un concert fi de curs d'una academia qu'allavors dit mestre regentava. Nosaltres, encara que temerosos, accedirem a la invitació, si bé no volguérem que constés el nom de la nostra societat en el programa, ja que no volíem donarnos a conèixer sense una mica de base. Donchs en aquell concert, a més de l'*Ave Verum*, de Mozart, cantàrem la *Boda d'Aucells*, del mestre García, xamosa composició que les senyoretes dexebls de dita Academia acompanyaven ab una escayenta xerradica de pianos.

Més endavant, al cap d'alguns mesos, quan ens atrevirem a fer lo que nomenarem primera *prova anyal*, la composició que obrí'l programa fou un *Himne patriòtic*, del venerable mestre; y quan engrandirem el chor ab les seccions de senyoretes y noys, ell ens compongué aquella *Bandera Catalana* que sempre qu'era executada axecava'l públich ab ovació sorollosa. Després encara pensà en nosaltres component la gran trilogia patriòtica *Catalonia*, hont abocà tots els seus entusiasmes de cor sempre jove, y la segona part de la qual, la *Pregaria*, quedà llarch temps en nostres programes. Y ara mateix, pochs dies abans de sa sobtada mort, ens portà una nova composició choral, *Càntich del Llorer*; com si, pressentint la seva partida, volgués abans dexarnos una nova penyora de sa estimació.

El plorat mestre sentia verament el daler de la música: haventse de guanyar la vida ab la enseyança del seu art, ell aprofita-

va tots el moments que li quedaven lliures en esplayar aquella necessitat que sentia de posar en solfes els seus lirismes; així es que, en ses obres, si no sempre perfectes en la factura, sempre s'hi troba la generositat d'una vena musical abundosa y sincera. Ell fou un dels primers vidents del renaxement artístich de la nostra terra, empeltant la saba de la cançó popular en son estil amable; ell tenia oberts els sentits al ambient del art modern, y feya esforços per apropiarse sos elements de tècnica formidable; y encara que l'home no tenia temps per madurar els procediments y fer obra definitiva, donava sempre quelcom sincerament musical que portava l'empremta d'aquella ànima sensible al ideal.

Les obres qu'ha dexas són moltes, melodies y follies catalanes sobre lletra dels distingits poetes del nostre renaxement, sonates y peces de piano, composicions religioses, fantasies y peces liri-ques per diversos instruments y orquesta, ls diferents chors que ja hem nomenat més amunt; ademés d'una *Ronda de Pastors*, per chor d'homes, l'oratori *Santa Isabel d'Hongria* y l'*Epitalami* per orquesta y orgue, dues obres escrites y dedicades a la familia del noble protector de les arts, amic caríssim del mestre, don Eusebi Güell; una marina per orquesta titulada *Retorn*, que fou executada en un dels primers concerts de l'«Asociació Musical» y més endavant per la «Catalana de Concerts»; per últim, cal citar les seves dues obres més importants: la òpera *Juli Cèsar* y'l drama liri-*rich Garraf*, sobre lletra del eximi Picó y Campamar, en la qual el mestre havia posat tota la seva fè y'l seu entusiasme, que la vellesa no havia pogut ni debilitar en la seva ànima. Quina alegria hauria tingut, el bon vell, si s'hagués vist una de dites obres sobre les taules d'un escenari! Mes, els temps dels precursors no són temps de gloria per ells!

Encara'ns falta citar la obra intima del mestre, el *Requiem* que havia compost ara últimament en recort d'un sér estimadíssim a son cor, que va precedirlo de poch en la fugida d'aquest món. L'*Introït* d'aquest *Requiem* es potser la pàgina més hermosa, més espiritual, del mestre.

Y encara, pochs dies abans de sa mort, contava a sos amichs els projectes que somniava. Un d'ells era ineludible: «He de fer un oratori de la vida de la Verge. Es una prometensa que tinch, feta, y Deu bé'm donarà vida per complirla!» Y ell ab aquella cara encantada que posen les ànimes bones, inspirades, n'explicava'l

plan y'ls detalls com si ja l'hagués creada.

Pobre senyor García! No li calgué, a la Verge, que realisessis la teva ofrena; sinó que, ab aquesta intenció tan pura, te llevà d'aquest món cap a la Gloria!

ANTONI NOGUERA

La hermosa illa de Mallorca acaba de perdre un dels artistes més distingits de son modern renaxement artistich: Antoni Noguera morí'l dia 28 del més passat (A. C. S.).

Era En Noguera'l porta-estandart de la bona música en aquella illa. Era un músich d'esperit enlayrat, d'aquells que pressenten primer que'ls altres la nova modalitat artística que vaga en l'ambient especial de cada generació, y qu'ells, els elegits, els dels sentits més subtils y ànima més desperta, són els primers en revelar a sos germans de temps y lloch, els quals, de facultats més grolleres, y, *encarrilats* encara per la rutina, rebutgen al *nou* artista fins que la nova realitat se'ls imposa.

Fill En Noguera de sa època, del moment actual del renaxement artistich de Mallorca, germà bessó del de Catalunya, n'ènia totes les qualitats més característiques. Fills dels romàntichs de la meytat del passat segle, havém arribat a tenir consciencia de nostra passada grandesa, y aquest conexement amorós ens ha portat a estudiar totes nostres manifestacions característiques de raça; y heusaquí la cançó popular de fesomia de nostra ànima inspirant la major part de nostra literatura més notable y quasi simultaniament les produccions dels nostres músichs. A Mallorca y, a Catalunya aquest moviment ha sigut paralel en quant al camp literari: en el musical, la personalitat d'En Noguera quasi queda isolada en la illa daurada, y axò ens la fa més respectable.

Lo primer que coneguerem d'En Noguera fou sa Memoria sobre'ls cants populars mallorquins. Es un estudi notable fet ab mètode y hont la part musical hi està tractada seriament, com no ho està en cap recull dels que tenim de cançons catalanes. La can-

cò popular se troba en el fons de totes les composicions d'En Noguera. Ell la melodia original se pot dir que no la posseïa, però la cançó se la feya seva y la doblegava a son temperament de músich exquisit. Y axò s'observa en sa *Bolanguera*, qu'es una harmonisació animada, viva, de la cançó popular, encara qu'ado-leix de certa deficiencia en el tractament de les veus, per esser una de ses primeres composicions chorals; en l'*Hivernenca*, en la que'ls cants del poble prenen una volada misteriosa en mig d'un ambient pintoresch, y quina música anima exquisidament el suggestiu text d'En Miquel S. Oliver; en *La Sesta*, lo més hermós que conexèm del malaguanyat artista y una de les composicions més inspirades del actual moment artístich del renaxement català; aquella migdiada es un moment escullit, un unís del artista ab la natura de la hora assoleyada; l'Alomar el poeta, y'l músich, ab aquest cant han fet quelcom que dura sempre... Y allò es la cançó popular, es la cançó filla de la planura llarga y del bes del sol ardent, que'l senzill pagès la *sent* y la canta harmonisada per les vibracions del sol y de tota natura, y que l'artista conscient en sa casa ciutadana, prosayca, ha evocat y ha reproduhit dictada per son ànima exaltada.

Totes aquestes composicions y altres qu'escrigué per la Capella de Manacor, com *El fill de l'ànima* y el *Cant de l'Ensenya*, són per chor; però també escrigué En Noguera per piano; axí, de les primeres coses que li coneguerem foren unes composicions pianistiques també sobre cants populars de sa terra, en les que ja s'hi veyen totes les bones qualitats qu'evaloraren ses composicions posteriors.

Mes, el malaguanyat artista ha fet molt més encara: ha fet propaganda contínua tota sa curta vida per la cultura artística musical de sa estimada Mallorca; y's pot dir qu'ell ha sigut l'ànima de tot lo seriós que s'ha fet de música en aquella terra. Ell movia y engrescava a sos amichs d'art a fer anar a Palma moltes de les notabilitats que visitaven Barcelona. Tot just fa un any que hi feren anar al mestre Nicolau ab una orquesta escullida y nombrosa de nostra ciutat per donar una serie de concerts ab la millor música clàssica y moderna simfònica. A mes, En Noguera fou l'inspirador de la Capella de Manacor, d'aquesta institució que resulta lo que l'«Orfeó Català» es a Catalunya, essent la primera entitat que cantà cançons de la terra harmonisades y la que tornà

a fer sentir la polifonia clàssica del segle XVI en aquella terra germana nostra. Un capellà entusiasta, intel·ligent, constant de caràcter, Mossèn Antoni Pont, fou el director fins ara fa poch de la Capella de Manacor. Mossèn Pont ha sigut cridat, com saben nostres lectors, per exercir de mestre de capella de la catedral de Palma, per fer sentir en aquella iglesia la vera música religiosa; y com que Mossèn Pont havia rebut d'En Noguera la influencia de sa cultura musical, fins d'aquest benefici seran deutors a En Noguera's palmesans.

En Noguera ha mort jove. Quina llàstima! La mort del artista haurà adolorit profundament als mallorquins aymants de son art; pènsin que nostre dolor no menys sincer els acompanya; l'art mallorquí y l'art català són branques d'una matexa soca, y una pèrdua d'un artista com En Noguera quasi ens toca tan d'aprop a nosaltres com a ells.

Deu l'hagi perdonat y hagi donat a son ànima, sedenta de bellesa, l'gaudiment de la *Sesta* eterna de la Bellesa increada.

JOAN MARAGALL

Ha mort un poeta! un poeta nostre! Trista realitat, que'ns deixa atuhits de sobte, com si'l sol se'ns hagués post al plé de la migdiada. Perque un poeta com En Maragall es un do de Deu pels homes; es un crit de deslliurança de tot lo que aclofa y enterboleix l'esperit sobre la terra; es un raig de sol vivificador per l'ànima. Y, si'l poeta es de la nostra sanch y vident de la modalitat actual, la seva desaparició es la dissort més forta que pot caure sobre's seus germans de patria, perque s'ha axugat de sobte una de les déus més pures de la expressió del verb de raça.

En Maragall era'l nostre poeta optimista: tenia'l do de resoldre en harmonia tot lo aparentment contradictori, en la pau profunda de son esperit. Tenia tanta bondat, que molt sovint semblava que'l poeta oblidés el mal moral, la dolenteria dels homes: totes les intencions les creya bones, y, per tant, la realitat

moral, bona era. Per axò ell sortia, en les baralles entre germans de patria, ab els braços extesos, volentlos redimir de l'apariencia enganyosa que'ls encenia en lluyta: era'l poeta apòstol del amor, que ab pura veu volia, dissipant les passions, portar a la unitat els enganyats per les accidentals miseries de la naturalesa humana. Solament ara, en la present crisi del nostre renaxement, que les passions s'han axecat ab ayres de pecat de superbia; que'ls fronts s'han arrugat ab lletgesa de maldat; el poeta havia plegat les ales blanques, s'havia anat recullint dins de si mateix, com buscant el plech més íntim de la seva ànima, per redimirlo de tota impuresa ab la llum de la veritat, y axí axecar sa definitiva volada cap al Ideal suprém.

Aquí no es lloch de contar les excelencies del poeta desaparegut del món dels vius; però si hem de recordar l'amor que sentia ell per la música, y la estimació que tenia probada envers l'«Orfeo Català».

Havém dit «del amor que sentia per la música», y caldria dir un mot més just: hi tenia una fonda penetració. Qui llegexi sa conferencia *El drama musical de Mozart* s'admirarà del sentit profon que tenia del nostre art. ¡Quines belles coses se troben en aquelles paraules dexifrant el ver sentit de la bellesa en la música! ¡Quina lligó d'estètica resulta pels que, cegats pels procediments y les teories modernes, sols troben bellesa en les obres que corresponen al sistema ò procediment que'ls tenen enlluernats!

Ell era un creyent de la santa espontانيتat en art, y per axò tenia per una profanació'l retocar els dictats d'aquella fada misteriosa; teoria massa absoluta, sens dubte, però que li dexava endevinar la bellesa a pesar de les imperfeccions de forma. Nosaltres l'haviem vist entusiasmar-se ab diverses sardanes d'En Ventura que miravem quasi ab desdeny per la puerilitat y la incorrecció de l'harmonisació, però de les quals havíem de confessar, per últim, la bellesa viva de les línies melòdiques. Ab aquesta percepció tan delicada de la bellesa ingènua no cal dir si'l poeta estimava'l cant popular, la flor exquisida de la sensibilitat del poble: en *El Comte Arnau*, la seva obra potser més transcendent, hi intercalà tota la famosa cançó tradicional, sense tocarne una paraula; y fins sembla que dit poema no té altra finalitat que cantar la força que té la cançó de l'ànima de raça per redimir l'ànima dampnada! Quin poeta trobém que n'hagi fet tan excelsa apologia?

Qu'En Maragall era un amich entusiasta de la obra del nostre «Orfeo», ho havia demostrat sempre. Ell era membre de la nostra societat, havent cooperat als fins de la matexa ab l'ajuda directa de sos dictats inspirats; ell havia exalçat públicament la nostra obra; y, en els quasi primers temps de la nostra institució, havia traduït molts textos alemanys pel nostre chor; traduccions bellíssimes, que, havent passat per les seves mans, guarden tant d'encís, tanta virginal frescor, com si fossin concepcions originals del nostre poeta.

Per últim, havèm de recordar que a En Maragall devèm el text del nostre *Cant de la Senyera*, himne qu'es com el símbol del esperit dels nostres cants, com el tremp que'ls fa forts y sans. Axi la veu del poeta ressonarà sempre per sobre'ls nostres caps com la veu del geni de la terra, guardiana de la nostra fortalesa en l'ideal qu'es rahó de la nostra existència.

ESTEVE SUÑOL

N'Esteve Sunyol ha desaparegut del món dels vius! No veurèm més aprop nostre aquell home tot entusiasme, tot simpatia per les coses d'art, tot amor per la Catalunya renaxenta, tot intuïció de tot lo noble que fortifica y eleva l'esperit.

El trobarem a faltar aprop nostre cada vegada qu'estiguem en vibració d'esperit en els moments actuals d'axecament de l'ànima catalana; y'l trobarem a faltar perquè no havèm conegut home en el qual s'harmonisés tan amablement la clarividència y la cordialitat, l'intuïció penetranta y la sinceritat vibranta d'afecte y simpatia.

En la historia de la època de crexença del «Orfeo Català», hi restarà son recort com el d'un esperit elegit, qui més ha ajudat y encoratjat la nostra institució.

Sempre més recordaré'l dia que'l vaig conèixer després d'un assaig treballós del «Orfeo», allà en l'antich casal del carrer de Dufort, avuy desaparegut; com se m'acostà ab aquell encoratjador

brill de sa mirada y ab aquelles paraules vibrantes d'entusiasme. Y ja may més ens dexà l'amich, privada y públicament: ell exteriorisava en els periòdichs ab sa prosa galana, els nostres ideals, la nostra obra y ls nostres projectes, y ab el contacte d'aquell temperament prenia halè, força y convicció la nostra intuició juvenil·vola, atretra per la poxanta força del renaxement de l'ànima catalana.

Memorable serà per l'«Orfeó» l'escalf de sa propaganda en l'esforç del ressorgiment del art clàssich religiós, qu'ell sentia ab tota la seva ànima d'artista y de creyent: articles, estudis y elogis entusiastes que preparaven admirablement al públich per aquella música nova de tan vella y d'una modalitat esveradora per la nostra distreta y sensual modalitat moderna. Ell n'endevinava tota la sublimitat, y ab força ho clamava a la gent perque paressin esment y posessin fè a la veu del art del temps passat, robusta en la fè y scient de tota ciencia governadora de la forma. Ell no dubtava, com molts dels professionals, que quasi'n feyen burla: ell n'havia rebut el sentit perque no tenia altra preocupació que la bellesa y la dignitat essencial de la música divina.

Mes, no solament nosaltres reberem l'ajuda noble y eficaç del lleyal amich: ell la donava espontàniament a tota manifestació artística ò patriòtica, qu'en aquell temps sovintejaven per la frisança primaveral que neguitejava tota la vida espiritual de Catalunya.

Particularisant en el camp musical, recordèm en el sèu campionat en defensa y propaganda de la obra de cultura intensiva feta pel mestre Nicolau ab les series de concerts simfònichs, organises algunes per la Catalana de Concerts, y altres pel mateix mestre ajudat d'algun entusiasta *amateur*, d'aquells poch's qu'estan disposats a sacrificar-se, ab dany material, en prò d'allò que proclamen estimar y reverenciar. Com sempre que a la nostra terra s'axeca un home per son valer ò treball singular, se sentiren les veus de contradicció y negatives que tiren a enxiquir y rebaxar allò que diuen defensar y propagar, certa misèria innata que tenim arrelada ben endins y qu'es causa de que, quan ens en adonèm, tot just som a temps de desfer allò a que havèm contribuït de privació de crexença y d'optimisme, coses que tota obra nova necessita. En aquest cas concret, com en altres, En Suñol se redressà ab el gest valent y ardorós de sempre; però l'amargor conscient de lo penós del cas carecterístich del nostre moment històrich se li

transformava, dintre son esperit viu y vident, en una ironia punyenta, fina y crudel, que resultava'l càstich més escayent, just y fins bell, que la justícia maltractada requeria.

El nostre amich ha dexat un llibre, intitulat *Memories*, publicat fa alguns anys, hont ha comprès, en articles escrits en prosa galana, tots els seus entusiasmes artistichs y patriòtichs, tot el seu temperament intèns, totes les seves aficions y dalers, tot allò qu'en ell havia fructificat en propaganda del renaxent esperit català; hont s'aplega l'estudi seriosament pensat d'una obra artística ab la sàtira irònica que flagella'l costat viciós ò ridicol de part de nostre element artistich cultural; hont l'impressió poètica ò descriptiva d'un paysatge de la terra s'acobra ab la nota humorística ò d'enginyós passatèmps. D'aquest llibre podria despèndressen tota l'autobiografia de la època més delitosament viscuda de son autor, y més profitosament gaudida pels que tinguerem la sort de tractarlo y estimarlo.

Mes, per conèxer tota l'activitat d'En Suñol, tot el seu temperament privilegiat, s'ha de recordar tot el seu treball periodistich, des de que feya crítiques musicals a *La Renaxensa* fins a les seves campanyes artistiques y notes diàries polítiques a *La Veu de Catalunya*. Tot el seu esperit clarivident y amable, tota la seva frescal ironia, s manifestaven esplèndidament en aquelles notes inoblidables de *La Veu*.

Mes, tot d'una, En Suñol desaparegué del camp de la lluyta de les idees y sentiments que sobrixen en les planes de les publicacions heralts de les causes colectives. Fou qu'En Suñol va ésser cridat a un càrrech importantíssim en una gran companyia ferroviària, y aquell lloch no li permetia distreures en res més, ò, més segur, no'l dexava lliure per moures ab aquella llibertat d'esperit tan esplèndida en ell, en la brega de les idees que suren en el nostre moment de renaxensa catalana.

Aquell home era encara un home de ciència, un home de mètode, y les dèries del lliure jòch de la imaginació y del sentiment, y'ls entusiasmes pel ressorgiment de sa terra, no l'havien distret de son dever individual, fonamental de sa vida; y axí la confiança més honrosa l'axecà a un lloch preeminent en sa especialitat, encara que dexant un buyt grandíssim en el camp de lluyta de les idees que mouen els esperits més desperts en les publicacions periòdiques.

Mes, el bon amich no canbià pas, malgrat la seva nova posició; y, encara que no podia exteriorisar públicament sos entusiasmes, no faltava, sempre que podia, a tota manifestació dels que foren amors constants de sa vida. Y nosaltres, després de cada èxit més o menys important del «Orfeó Català», no teniem plena satisfacció fins que'ls ulls penetrants y la paraula cordial d'En Suñol ens daven la enhorabona.

Ara'ns faràs falta, encara, al nostre costat, cada vegada qu'un sentiment intèns d'art ens somoguí, cada vegada qu'haurèm fet un esforç per cantar dignament la inspiració d'algun geni. Mes, jo estich segur, amich, qu'encara allavors te sentirem aprop nostre, com en els grans dies de la vida's senten aprop les persones estimades que són entrades en la eternitat!

PARE Y MESTRE

Tristesa fonda ha causat en nostre esperit la mort del doctor Torras! Quasi des de qu'hem pres consciència de nostre amor a Catalunya, des de qu'hem llucat y sentit la transcendència fonamental de la religió, des de que'ns sentirem presos en l'amor del art com expressió profunda y íntima dels anhels de l'ànima humana, des de que'ns hem sentit homes, d'ell, del doctor Torras, ens ha vingut, en gran part, l'adressesament, l'assegurança, la confirmació de nostres ideals. Ell era un mestre en el més alt sentit de la paraula, porque tenia tota l'autoritat y tota la sabiduria: sabiduria amorosa y serena. Ell no discutia may: afirmava veritats eternes qu'estan per sobre'ls neguits y cabories dels homes; y la seva paraula, tan viva, tan plena d'idees, tan transparent de les coses altes que donen altes intuïcions al esperit, ens penetrava, ens llumenava y'ns enfortia, fentnos súbdits devots, ardits y amorosos de les creuades santes de la Patria y de la Fè. Y com qu'ell no sols tenia y contemplava aquestes coses en el enteniment sinó que també les estimava y tenia al mig del cor, era, per axò, artista en el més pregon sentit de la paraula; y axí dictava aquells

séus escrits sobre la emoció estètica y dedicava, a nosaltres els músichs, aquella bellíssima pastoral sobre «La Música, educadora del sentiment», en la qual se transparenta tot el séu amor a la institució dels Orfeons a Catalunya; en ella s'hi troba la definició més bella y acabada de la orientació qu'han de servir les nostres institucions corals modernes perquè sien el noble instrument educador dels sentiments del nostre poble.

Però ell no era sols el mestre, era també'l pare amorós qu'ensenyava estimant y estima ensenyant. Vident de la complexitat del home que viu del conèixer y del estimar, en el qual les idees tenen necessitat del escalf del cor perquè la persuasió sia completa, en ses paraules s'hi troba sempre l'autorit del pare, que fins en el seny hi hà l'afany del amor, y per axò en ses paraules no solament hi posa les veritats que l'axequen a les lluminoses veritats del cristianisme, sinó que'l cor hi pastura confiat ab la dolça escalfor paternal que amorosament penetra. Y'l doctor Torras, el gran bisbe de Vich, tractat intimament ò sols conversant ab ell, transmetia sempre aquest sentiment paternal educador que s'imposava amorosament, no humiliant, sinó atrayent per gracia natural de sa persona. Y als que per la bondat del séu cor ens estimava, encara que no ho merexessim, prenia cura de nosaltres en tots els moments trascendents de nostra vida: en nostres penes y en nostres alegries may hi faltava'l mot consolador ò encoratjant que'ns portava serenor y agraïment.

Per axò la mort del bisbe Torras ens ha causat fonda tristesa; perquè tot català ha perdut un mestre y un pare!

EL DOCTOR TORRAS Y BAGES

La nostra *Revista* deu pagar el tribut d'un recort al que fou mestre y orientador de la part més sana y forta del nostre Renaixement, al que fou bisbe de Vich durant setze anys, y ben mirat, bisbe de tot Catalunya des de la publicació de *La Tradició Catalana*, llibre fonamental del catalanisme.

Catalunya hà tingut homes eminents, homes representatius, en totes èpoques, que per si sols demostren la força, la fesomia inconfondible de nostra raça; sabis y poetes, artistes y filosofhs: grans reys de la nació, grans reys del pensament y de la fantasia. Y si hem tingut èpoques de decadencia, en cambi, ara últimament, ab aquesta reacció de raça que'n dihem Renaxensa, han sorgit altra volta aquests esperits singulars que són com la flor del arbre de la Patria y que demostren la vida feconda que l'anima.

Però, de la última pléyade de grans homes de Catalunya, cap tan alt, cap tan fecondant a l'espiritualitat catalana com el doctor Torras y Bages. Y es perque ell era'l gran català pensador, videt, el gran català cristià. Per la inteligencia som homes, pel cristianisme pugèm a la perfecció y'ns divinisèm; el doctor Torras era potent en la ciencia del pensament y tenia'l ver esperit d'apòstol de la Veritat revelada, y axi ell s'imposava a qui sedejava veritat y perfecció, y per axò la seva influencia fecondia bellament y sanament en el jardí intelectual y espiritual de Catalunya. Y com que la seva obra escrita y viscuda anava a la part més alta del esperit que determina les orientacions trascendentes del home, axi la seva representació es la més alta en la moderna ascensió espiritual de nostra terra.

La seva doctrina, com que baxava de la font més alta, regava y fecondia totes les manifestacions de vida del terror patri. Y axi les belles arts, que són com l'aroma de la vida, també'n rebien l'acció benefactora. Ell, com bon cristià, estimava l'home complet, perque tot es obra de Deu, y tot, ben encaminat, torna a son punt d'origen, font de tot lo creat. Les belles arts, ell, donchs, les considerava en son alt valer, y no solament les considerava, sinó que les estimava; y adoctrinava als nostres artistes perque no fecin art bort, perque fecin art verament humà, es a dir, art racional, que vol dir noble y elevat, perque noble y elevada es la categoria del home. A nosaltres músichs, ab la escusa d'al·lçonar les societats chorals de son bisbat que ab motiu de la visita pastoral li feyen cantades, ens dirigí a tots un bell dictat sobre la nostra finalitat y la manera de cumplirla, qu'es un document que hem tots de tenir present sempre, sobretot els que ab els Orfeons popularisèm l'art musical a Catalunya.

Ara s'ha mort el pare y mestre de tots el que'l veneravem. La pèrdua es forta per Catalunya, però la seva ensenyança es viva y

ha de produhir encara'ls fruyts verament assahonats. Si; la seva obra, forta com tota gran obra, furgant pels esperits, encara ha de donar la gran fruytada generosa per l'enfortiment y grandesa de la nostra terra.

TRIPTICH ESPIRITUAL

DE CARA AL SOL Y A LA MAR BLAVA

Del balcó de ma casa payral.

La música de la Costa de Llevant hauria de tenir una serenitat tota salabrosa, tota d'harmonia harmoniosa; temperant els sentits y obrint l'esperit a la llum esplendorosa de la blavor forta del mar, y del cel a la llum blava y esblaymada.

Hauria de cantar cançó de mare, d'escalforeta anyorada de la mare, y tonada pura d'infants, germanets y amichs nostres, que corren jogant en els llarchs carrers assolejats de cases encantades a la remor breçolant de les onades.

Hauria d'esser música oblidadica de les tonades ciutadanes y de les modes totxes pels enginys superbiosos de civilitacions malejades.

Hauria de tenir l'alegria dels tarongers fruytats, y la puresa blanca dels atmellers florits, y la patriarcal vetustat del garrofer centenari, que en el suau ondulat terror amplement estén la branca del fruyt negre carregada.

La Costa de Llevant es un vas de l'infinit; un vas clarificat, a la llum del sol tot encantat.

Els acorts han de sonar ab una perfecció novella y tota plena de sentit de maravella.

Masnou, Febrer, 1913.

EL DOLOR

Qui no té dolors per plorar, no té riquesa per fruhir. El dolor es el lastre vivificant del esperit. L'alegria del món es l'escuma de la vulgaritat sensual: rihém al drinch de nostres sentits.

El goig de l'ànima plena traspua certa dolça melangia; la profunda tristura d'una ànima digna té tast d'una noble alegria.

Oh! món d'ara, has perdut l'esma del ritme quiet, que canta y encela, que pesa y eleva, que uneix y deslliura, qu'enforteix y ablana.

Estàs distret y no menges, malverses, llences, escups la càrrega dolça que home fa esser.

Divendres dels Dolors de la Verge, 1915.

LA DIGNITAT DEL VIURE

Havent llegit Tasso.

Voleria apuntar una subtilitat del esperit, una intuició prompta y intensa del alt sentit del viure.

Havent llegit els versos d'Armida y Rinaldo en la *Gerusalem* de Tasso, he copsat tota la serena, potent y amorosa dignitat del home cristià sobre la terra.

En aquell jardí encisat y marvellós, he vist, després del encantament dels sentits, el despertar del héroe en la dignitat de soldat de Crist. He vist el dolor d'Armida, de la dona presa en els propis enganys amorosos; la passió suprema regnant absoluta ab amor ò ab odi: dues cares de la sensualitat mateixa. He vist a Rinaldo ferse piadós cobert per la dignitat del home cristià, es a dir, del home complet.

Vegem, donchs, com la vida es rica; com l'alt viure es dextonar l'esperit entenedor de l'alta y de santa gerarquia.

Compendre'l sentit fort de la vida, entendre'ls jòchs dels sentits, l'encantament de la bellesa que quasi aquila la voluntat;

(parlo de l'acàricianta bellesa sensual que fa vibrar la matèria humana subtilisant-la); però entendre-li desseguida'l jòch, y pujar desseguida a l'alta dignitat del esperit; axò es agafar sentit de vida, de vida humana. La natura material pren allavors per nosaltres un nou sentit, un sentit de serventa nostra, bella y honesta; y nosaltres governèm amorosament ab companyia seva.

Llavors, no'ns aplanà l'excelsitut de les montanyes, ni la llum del sol ens enlluherna, y l'ampla mar se recull sota la nostra gerarquía. Lo humil pren sentit de grandesa, y lo gran pietosament ens eleva, germanivolament. La força s'endolceix, y la dolcesa's fortifica ab la dignitat que del esperit devalla. Lo alt baixa y lo baix puja, confluïnt tot en l'ànima humana en una pau serena, forta y amorosa. Tot ho resol el Sant Esperit en aquesta gran pau unificadora y santificant, forta y bella, radiant del alt entendre y del alt sentir que enclou tot el valor, bellesa y dignitat del viure.

INTRODUCCIO

En publicar aquests llibrets de «El Cant religiós del Poble» amb l'intent de favorir la participació dels fidels en les solemnitats de la Iglésia ens ha semblat oportuníssim de reproduir aquí, a tall d'introducció, unes càlides i autoritzades paraules del Mestre Millet, pronunciades en la bellíssima conferència que donà en el Congrés Litúrgic de Montserrat parlant de «El cant del poble en les festes d'Iglésia.»

«La Iglésia està formada per tota una llarga jerarquia, i al cap d'avall d'aquesta gamma de colors radiants i suavíssims hi ha la gran massa dels humils, lo que en diem poble, que és la base de l'alta escala; que si el fonament trontolla pel terratrèmol de les passions humanes, l'escala augusta que s'ajunta al cel cauria a terra desballestada, si l'Espòs divinal no la tingués fermada en l'escambell de son trone. El poble cristià és

també Iglésia, doncs, i perquè canti la Iglésia amb veu plena és precis que canti també el poble; perquè poble i sacerdots, i bisbes i Sant Pare, tot és un cos únic junt amb Jesucrist, el Senyor i Rei nostre...

En l'antiga litúrgia, la classe humil cantava espotàniament; el sentiment viu, la fe sincera, reclamen el cant; en la nostra època de crisi religiosa, s'ha de fomentar el cant popular en la Iglésia perquè la funció desenrotlli l'orgue; s'ha d'orientar el sentiment popular per medi de la participació directa en les funcions litúrgiques.

¡Quin relleu tindrien les festes d'Iglésia si el poble hi prengués part directa! ¡Quin sentit pleníssim de vida cristiana se'n despendria! ¡Tot l'anell litúrgic de l'any brillaria radiant i hermós, ple de sentit místic, penetrant tots els fidels les profunditats augustes dels Sants misteris!...

Potser som lluny, encara, de conseguir que el nostre poble prengui una part tant activa en les esplèndides manifestacions litúrgiques de l'Iglésia. Encara hi ha cristià que es dóna vergonya de cantar en el temple; i tenim, ¡quina tristesa! molta part de poble, del nostre simpàtic poble, per altra part enriquit de tan belles qualitats de sobrietat i honradesa, el tenim allunyat del tot del coneixement i sentiments religiosos...

No és Raquel com Vós hermosa,
ni Rabeca tan gentil,
ni Judit tan valerosa,
ni prudent Abigaïl;
més que Esther tindreu valia,
Dona forta, sens igual:
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

Sou més pura que l'aurora,
sou més blanca que la neu,
sou mirall que mai s'enllora,
de la majestat de Déu;
de vostra carn se'n vestia
el mateix Verb eternal:
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

L'oracle d'eterna vida
tota pura us ha cantat,
i us ha vist del sol vestida,
amb la lluna per calçat;
amb dotze estrelles llua
la corona imperial:
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

Us vegé radiant, gloriosa,
Catarina Labouré;
la Medalla portentosa
per tot el món s'extengué;
va brillant de dia en dia
vostra gloria sens igual:
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

Us ha escrita nostre poble
de sa historia en cada full
i us defensa amb ardor noble,
abans que Escot, Ramon Lull;

de la nostra poesia
heu sigut bell ideal:
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

Verge i Mare beneïda,
alcanceu-nos la virtut,
la puresa de la vida,
que és la font de la salut;
xafi el cap de l'heretgia
vostra planta virginal:
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

Assistiú-nos nit i dia
contra la serp infernal;
Concebuda sou, Maria,
sens pecat original.

